

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2021.80-81.9>
УДК 911.3:338.48-6:7/8]:373:069(477.82)

3. Карпюк, канд. геогр. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-8073-3129,
О. Антипюк, інж. II кат.
ORCID ID: 0000-0001-7154-1953,
Р. Качаровський, інж. II кат.
ORCID ID: 0000-0002-6096-4800

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЙНОЇ МЕРЕЖІ У РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Детально проаналізовано типологію, історико-культурний потенціал музейних установ м. Луцька і Волинської області та можливості його використання для реалізації освітніх і наукових програм, розвитку культурно-пізнавального туризму. Картографічно відображено просторове поширення в регіоні музейних закладів різного профілю, подано стислу характеристику найвідоміших із них, що є своєрідними візитівками волинською краю: історико-культурних заповідників "Старий Луцьк", "Стародавній Володимир", єдиної в Україні установи, що репрезентує самобутню регіональну школу волинського іконопису – музею Волинської ікони, де експонується святина з тисячолітньою історією – Холмська Чудотворна ікона Богородиці, військового музею у Західній Україні – Волинського регіонального музею Українського війська та Військової техніки, меморіальних музеїв талановитої письменниці Лесі Українки, громадського й політичного діяча В'ячеслава Липинського, композитора, диригента та піаніста Ігоря Стравінського, відомого математика Михайла Кравчука та багатьох інших.

Визначено рівень впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність музейних установ області для забезпечення доступності до музейних фондів, реалізації їхнього соціокультурного потенціалу, розширення спектру музейних послуг, налагодження взаємовигідного партнерства з туристичними фірмами. Обґрунтовано необхідність подальших досліджень музейних установ як важливих складників збереження та популяризації історико-культурної спадщини, задоволення пізнавально-рекреаційних запитів жителів краю та приїжджих туристів, формування рекреаційно-туристичної привабливості регіону тощо. Науково обґрунтовано доцільність активного залучення музейних закладів Волинської області в туристичні маршрути обласного, регіонального й національного значення з метою промоції наявних музейних цінностей, покращення фінансового становища самих музеїв і територіальних громад, у межах яких вони функціонують. Доведено, що для ефективного функціонування музейні заклади області й обласного центру потребують збереження, відповідного фінансування, оновлення існуючих і створення нових експозицій, використання нових форм подавання експонатів, технічних інновацій, впровадження принципів сучасного маркетингу та організації взаємовигідної співпраці з туристичними організаціями для налагодження активної комунікації з потенційною аудиторією.

Ключові слова: історико-культурні ресурси, туристично-рекреаційний потенціал, культурно-пізнавальний туризм, музей, музейний фонд, музейна експозиція, Волинська область.

Постановка проблеми. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації, що реалізується із 2015 р., передбачає прискорення економічного зростання регіонів, підвищення їхньої конкурентоспроможності на основі використання внутрішнього потенціалу, мобілізації внутрішніх резервів. Для ефективного вирішення сучасних викликів, розвитку інвестиційної привабливості потрібен глибокий аналіз та інвентаризація ресурсів території, формування на їхній базі власної стратегії розвитку, інформаційна промоція діяльності. Стратегічною сферою регіонального розвитку є туризм, що займає вагомe місце і у транскордонних проєктах. Волинська область з 29.09.1995 р. входить до складу Єврорегіону "Буг", що об'єднав прикордоння трьох країн: Білорусі, Польщі (Люблінське воєводство) та України (Волинська область і, як асоційовані члени, Сокальський і Жовківський райони Львівської області). На формування туристичної привабливості значно впливають заклади культури, зокрема музеї – багатофункціональні заклади, призначені для вивчення, збереження, використання та популяризації історико-культурних і природничо-наукових цінностей. Культурна спадщина – це національний, духовний, економічний і соціальний капітал. Її охорона – один із пріоритетів Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр., затвердженої Постановою КМУ від 05.08.2020 р., № 695, розробленої на виконання ЗУ "Про засади державної регіональної політики" від 05.02.2015 р., № 156-VIII (*State strategy of regional development for 2021–2027. "Human-centered development and unity"*, 2020). Поряд із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, культурна спадщина є найпотужнішою складовою фор-

мування української ідентичності, чинником національної консолідації, сприяє суспільному розвитку (*Kovalchuk, 2012*). Це також один із чинників формування конкурентоспроможності регіону й розв'язання економічних, політичних і соціальних проблем. У цьому контексті важлива роль музейних установ як соціокультурного явища, як дієвої форми пізнання минулого та сьогодення, формування загальнолюдських цінностей, відновлення історичної пам'яті, сучасної успішної діяльності у сфері туристично-дозвіллевих послуг. Суспільними функціями музеїв є: документування – доказ через посередництво музейних предметів різних фактів, подій, явищ, що відбувалися у природі та суспільстві; освітньо-виховна – використання інформаційних можливостей музейних предметів у задоволенні пізнавальних і культурних запитів суспільства; комунікативна – обмін інформацією за допомогою інтерпретувального експонування автентичних об'єктів. Музей, передусім, – не місце здобуття знань, а місце розуміння. Кожний музейний предмет володіє автентичністю та здатністю характеризувати специфічні особливості того середовища й тієї епохи, у взаємозв'язку з якою він перебував у природних умовах. Вони не є довільними об'єктами, а документами певної дійсності та представниками суспільних вартостей. Тому музейні зібрання дають набагато більше можливостей, ніж проста інформація чи освіта, вони виконують функцію "соціальної пам'яті". Завдання музейного фонду – не розповідати про уже відоме, а запропонувати чи стимулювати натомість нові знання, погляди та розуміння. Проте матеріали й об'єкти, що музеєзуються, вивчаються, зберігаються, дієві лише тоді, "коли суспільство матиме до них доступ і засвоїть їх" (*Vaidaher, 2005*). Для забезпечення доступності до

музейних фондів, їхньої популяризації, реалізації свого потенціалу першочерговими завданнями розвитку сучасних музеїв є активне впровадження нових форм подання експонатів і новітніх технологій: комп'ютеризацію й автоматизацію обліку музейних фондів і експозицій, проведення міжнародних тематичних конференцій, оцифровування найцінніших пам'яток культури та мистецтва, створення власних сайтів, введення в обіг аудіогідів, віртуальних 3D-екскурсій, використання QR-кодів; розширення спектра музейних послуг; налагодження взаємовигідного партнерства з туристичними фірмами. Дослідження можливостей використання потенціалу музейних установ у регіональному розвитку, зокрема туристично-рекреаційної сфери, є актуальним і потребує подальшого висвітлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потенційний ресурс музеїв у розвитку туристичної індустрії, особливості організації взаємовигідної співпраці музейних закладів із суміжними суб'єктами дозвілєво-туристичного ринку, упровадження в музейних закладах принципів сучасного маркетингу й проблеми адаптації іноземного досвіду до українських реалій досліджували такі закордонні науковці, як: М. Черкетті, М. Монтелла (*Cerquetti & Montella, 2015*), Джоней Егер Бауер, Ана Паула Лісабоа Зон, Бруно Сантуччі де Олівейра (*Bauer et al., 2019*) та вітчизняні вчені: П. Горішевський, М. Ковалів, В. Мельник, С. Оришко (*Horishevskiy et al., 2005*), М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк (*Rutynskiy & Stetsiuk, 2008*), В. К. Бабарицька, А. Я. Короткова, О. Ю. Малиновська (*Babarytska et al., 2007*), Ю. М. Ключко (*Kliuchko, 2012*), І. В. Петрова (*Petrova, 2005*). Вивченням перспектив інтеграції сучасних технічних і інформаційних можливостей у музейну діяльність займалися Б. Лорд, Г. Лорд (*Lord & Lord, 2002*), Г. Матт, Ю. Льюдерер, Т. Флатц (*Matt et al., 2009*), І. Г. Передерій і Н. В. Білан (*Perederii & Bilan, 2018*), роботи яких присвячені виявленню сучасних форм та інструментів комунікації, що сприяють трансформації соціально-культурного сервісу музеїв, М. В. Белікова, С. В. Гресь-Євреїнова (*Belikova, 2015; Belikova & Hres-Evreinova, 2013*), які вивчали етапи упровадження сучасних технологій у музеях України, Р. В. Маньковська (*Mankovska, 2013*), яка з'ясовувала перспективи розвитку сучасних музейних комунікацій, та інші вчені. Дослідження музейних установ Волинської області, процеси їхньої розбудови й реорганізації висвітлені у наукових публікаціях Г. Бондаренка (*Bondarenko, 2004*), Ю. Кальченко, В. Надольської (*Kalchenko & Nadolska, 2012*), Л. Більо (*Bilio, 2016*), Т. С. Павловської, М. А. Чабанчука (*Pavlovskaya & Chabanchuk, 2015*). Перші картосхеми мережі музейних установ області: "Музеї, 1992 р.", "Музеї, 2007 р." (М 1 : 2 000 000) уміщені на сторінках "Атласу історії культури Волинської області" (*Atlas of the history of culture of the Volynoblast, 2008*).

Формулювання мети статті. Метою статті є з'ясування історико-культурного потенціалу музейних установ м. Луцька та області й можливості його використання для реалізації освітніх і наукових програм, розвитку культурно-пізнавального туризму; завданнями – виявити роль музейних установ у збереженні, вивченні й популяризації історико-культурних ресурсів області: матеріальної та духовної спадщини краю; картографічно відобразити особливості просторового розміщення музейної мережі; з'ясувати стан упровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність музейних установ області; сформулювати пропозиції стосовно ефективнішого функціонування для забезпечення ін-

формативних, пізнавальних і культурних запитів жителів краю, приїжджих туристів, розвитку туристично-рекреаційної привабливості області.

Діяльність окремих музейних установ обласного центру: Волинського краєзнавчого музею, Волинського регіонального музею Українського війська та військової техніки, Музею історії Луцького братства, Художнього музею детально досліджувалася краєзнавцями області. Деякі показники стану музейної мережі в контексті загальної характеристики елементів туристичної інфраструктури Волинської області подані у публікаціях І. В. Єрко (*Yerko & Savych, 2016; Yerko, 2013*). Необхідні детальні дослідження розвитку моделі взаємовигідного партнерства музейних установ області із туристичними організаціями, запровадження комплексних програм екскурсійного обслуговування, розроблення культурно-пізнавальних маршрутів із активним залученням музеїв, налагодження їхньої регулярної комунікації з потенційною аудиторією засобами сучасних інформаційних технологій.

Матеріали й методи дослідження. Під час роботи опрацьовувалися картографічні та статистичні матеріали, дані Департаменту зовнішніх зносин, залучення інвестицій та з питань туризму і курортів, Управління культури, з питань релігії та національностей, Управління освіти й науки Волинської обласної державної адміністрації, Волинського обласного центру національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Волинської обласної ради, інтернет-порталу Волинського краєзнавчого музею "Музейний простір Волині". Під час роботи застосовувалися методи системного підходу, порівняльно-географічного аналізу – для встановлення особливостей територіальної організації музейної мережі області й обласного центру, історичний – для дослідження історії становлення музейних установ області та картографічного моделювання.

Виклад основних результатів дослідження. Відповідно до усталеної в українському музеєзнавстві наукової типології, музеї розрізняються за типами та профілями. Тип музею визначається його суспільним призначенням, метою діяльності. Профіль, відповідно до генетичної класифікації музеїв, залежить від змісту його фондів і зв'язку з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва. Виділяються музеї профільних типів: природничі, історичні, художньо-мистецькі, науково-технічні, літературні, архітектурні, педагогічні, комплексні (краєзнавчі, екомuzeї), віртуальні. Музеї можуть бути державними, засновниками яких є центральні органи виконавчої влади, комунальними, утвореними органами місцевого самоврядування, зокрема обласною, районними та міськими радами, народними – створені на громадських засадах за ініціатииви окремих наукових установ, ентузіастів-краєзнавців тощо. Для підтримання, стимулювання діяльності музеїв, які мають вагомий добробок у формуванні, збереженні та пропаганді Музейного фонду України, але не мають статусу юридичних осіб, Наказом Міністерства освіти і науки України (від 22.10.2014 р., № з1416–14) передбачене присвоєння звання "Зразковий музей". Окрему групу становлять музеї-заповідники, створені на базі історичних або архітектурних пам'яток: старовинних храмів, палаців, фортець тощо, що являють особливу історичну, наукову й культурну цінність. Особливість цих музеїв полягає в тому, що їхньою експозицією є передусім сама пам'ятка, її зовнішній і внутрішній вигляд (*Babarytska et al., 2007; On Museums and Museum Affairs (Law of Ukraine), 1995*).

Істотне ускладнення умов функціонування та розвитку музеїв, диверсифікація соціального середовища,

дефіцит фінансових ресурсів зумовили необхідність технологічної модернізації музеїв. Використання інноваційних технологій музеями України розпочалося наприкінці XX ст. із появою перших музейних інтернет-сайтів (з 1998 р.). На початку XX ст. (із 2006 р.) у музейному сервісі України до обігу входять аудіогіди, 3D панорами й голографічні інновації, розпочинається комп'ютерний облік фондів колекцій. Із 2012 р. з'являються інтерактивні музеї, із 2013 р. у музейній практиці поширюються QR-коди, українські музеї відкриваються для віртуального відвідування через появу віртуальних турів на сайтах, відбувається інтеграція деяких українських музеїв до Google Art Project (Belikova, 2015). Упровадження інформаційних технологій сприяє обізнаності та зацікавленості потенційних відвідувачів місцевою історико-культурною спадщиною.

Мережа музеїв Волинської області, згідно з даними Управління культури, з питань релігії та національностей, освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації, а також Волинського обласного центру національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Волинської обласної ради), станом на 1.01.2020 р. складається із 17 комунальних музеїв (зокрема, Волинського краєзнавчого музею, якому підпорядковано п'ять музеїв: чотири відділи та філіал), 89 музейних закладів на громадських засадах (шість із них мають звання "Народний музей"), 182 музеїв при закладах освіти. Серед них звання "Зразковий музей" мають 33 музеї при навчальних закладах області, із них 28 – у загальноосвітніх. За профілем музейні установи належать до історичних, краєзнавчих, мистецтвознавчих, меморіальних, природознавчих, галузевих (рис. 1). У Луцьку й Володимирі-Волинському функціонують два державних історико-культурних заповідники. Більшість музеїв розміщено в обласному і районних центрах. Найдавніші музеї області – краєзнавчі та історичні, з'явилися у першій половині XX ст., наймолодші – галузеві, у 2011–2013 рр. XXI ст.

Рис. 1. Музейна мережа Волинської області

(Укладено З. К. Карпюк із використанням *Atlas of the history of culture of the Volyn oblast*, 2008; *Museum space of Volyn*, 2021))

У музеях історичного профілю області: у Володимирі-Волинському (відкритий 1940 р.), Торчині (1960), Берестечку (1963), Горохові (1967), Іваничах (1975), Кортелісах (1980), Ковелі (1989), Нововолинську (1998) зберігаються, вивчаються, експонуються й популяризуються пам'ятки матеріальної та духовної культури краю. У довготермінових експозиціях цих музеїв зберігаються археологічні, нумізмати́чні, етнографічні колекції, колекції рідкісних книг і предметів побуту, зброї, твори образотворчого мистецтва, речові, фото- і документальні матеріали, особисті фонди приватних колекціонерів. Багата фондова збірка із палеонтологічних знахідок, археологічних пам'яток, стародруків, творів живопису, скульптури, виробів місцевих ремісників Торчинського

народного історичного музею імені Григорія Гуртового – першого музею на громадських засадах на Волині (створено 23.03.1957 р., офіційно відкрито 17.09.1960 р.), що у 2009 р. визнаний переможцем Першого всеукраїнського конкурсу громадських музеїв у номінації "Історія рідного краю". Історичний музей Кортеліс, заснований 1980 р., засвідчує трагічну історію поліського села Волині, яке у роки Другої світової війни розділило долю білоруської Хатині, чеського Лідіце, французького Орадура. За офіційною версією через сприяння партизанам 23 вересня 1942 р. Кортеліси були оточені ротою "Нюрнберг" і поліцейськими. Було розстріляно жителів 178 дворів (2 875 осіб, із яких 1 620 дітей), саме село спалене (Кортеліси горіли чоти-

ри дні), потім були знищені 18 навколишніх хуторів. Перший в Україні музей, присвячений окремій братській асоціації XVII ст. (Луцького братства Воздвиження Чесного і Животворного Хреста Господнього) – суспільно-політичний, культурно-освітній корпорації релігійно-національного спрямування, що виконувала і функцію формування освітнього простору краю, – Музей історії Луцького братства – відкрито у приміщенні колишнього братського Хрестовоздвиженського монастиря в обласному центрі 2011 р. (нині відділ Волинського краєзнавчого музею). Ядром братства, яке зародилося у складні часи "насиленого латинства та полонізації" після входу Волині до складу Польського королівства, що змусило національно налаштовані українські сили спрямувати свої зусилля на захист своєї віри й народності, стали українські шляхтичі та духовенство, луцькі міщани, зокрема Іван Виговський, Галшка Гулевичівна, Лаврентій Древинський, Йов Кондзелевич, Данило Братковський тощо. На прохання Хрестовоздвиженського братства до Луцька (1625–1628) було перенесено мандрівну друкарню Загорівських монахів: ієромонаха Павла Домжива Лютковича-Телиці та ієродиякона Сильвестра. Першою книгою, яка вийшла в оновленій відреставрованої за допомогою братства друкарні, був "Лямент по святобливе зошлом велебном господину отцу Іоанни Василевичу презвитери", написаний ієродияконом Давидом Андрієвичем, інокм чину Св. Василя Великого в Луцьку. У Луцькій друкарні побачили світ "Трен нищих спудеев школы братское Луцкое" Григорія Соміновича, "Елекгія" Іоана Карповича, панегірик "Епикидіон або вирше жалобныя на погребеніє Василысы Яцковны" Степана Полумерковича (Ohienko, 2007). У цьому самому 2011 р. почав функціонувати Музей жертв тоталітарних режимів, організований у Волинському технікумі Національного університету харчових технологій (м. Луцьк). В експозиціях музею значну увагу приділено трагічній сторінці Волині – розстрілу в'язнів Луцької тюрми 23–24 червня 1941 р. Місця стоянок у ківерцівських і любешівських лісах партизанських з'єднань під керівництвом Д. Медведєва у Лопатені та О. Федорова у Лобні збереглися у вигляді комплексів, створених 1967 та 1971 рр. (*Atlas of the history of culture of the Volyn oblast, 2008; Museum space of Volyn, 2021*).

Усвідомлення важливості збереження традиційних етноекологічних традицій українського народу сприяє створенню інноваційних проєктів, що поєднують вивчення та показ пам'яток природи й етнографії. На Волині активно приймає туристів і екскурсантів Рокинівський музей історії сільського господарства Волині (скансен, 1979). Експозиція у восьми залах музею ілюструє історію волинського села, природу і екологію краю. У діючій експозиції просто неба представлені пам'ятки давнього житлового, господарського та присадибного дерев'яного будівництва: вітряк, дводільна хата, хлів, клуня, баня, льох, курна хата (1875), стодола тощо. У музеї-скансені пропонується широкий спектр музейних послуг, зокрема огляд експозицій, катання верхи на конях, дегустування традиційних страв, козацький обід у курній хаті, навчання за програмою психофізичної підготовки козаків у школі "Козацького гарту". Етнографічна колекція із речових пам'яток матеріальної культури – різні види соломоплетіння – представлена у першому та єдиному в Україні музеї солом'яного мистецтва "Соло-

м'яне диво", відкритому 2008 р. при Купичівській ЗОШ І–ІІІ ст. (Турійський р-н).

Із 90-х рр. минулого сторіччя почали організовуватися принципово нові музеї історії окремих міст, селищ та історичних сіл, що посіли окрему нішу між загальноісторичними й краєзнавчими музеями. Прикладом таких на Волині є музеї історії сіл Купичева та Соловичі Турійського району, створені у 2004 та 2010 рр. та інші, що висвітлюють історію сіл та їхніх жителів.

У музеях комплексного профілю – краєзнавчих, зберігаються матеріали про природу, історію й культуру краю. Найбільший і найдавніший музей Волинської області – Волинський краєзнавчий музей у м. Луцьку (відкрито 16.06.1929 р. при Товаристві краєзнавців і охорони пам'яток минулого). У травні 1940 р. на його базі було створено Обласний державний історико-краєзнавчий музей, який у 50-х рр. XX ст. перейменовано на Волинський краєзнавчий музей. З 1985 р. нова розширена експозиція музею (32 зали площею 2 056 м²) функціонує у реконструйованій пам'ятці архітектури та історії 20–30-х рр. XX ст. по вул. Шопена, 20 (рис. 2). Цей триповерховий у стилі неокласицизму будинок Окружного земельного управління із шестиколонним портиком у центрі зведено у 1928–1930 рр. минулого століття під керівництвом луцького архітектора Казимира Яницького. 1939 р., після приходу Червоної армії на Західну Україну, у цьому приміщенні дислокувався армійський штаб, у часи окупації 1941–1944 рр. у будинку земельного управління розмістився генерал-комісаріат, відділ рейхскомісаріату, який був у м. Рівному. Після війни у будинку з колонами розташовувалися Волинський обласний виконавчий комітет, міська лікарня, з 1985 р. – Волинський краєзнавчий музей (*Piasecki & Mandziuk, 2005*).

У складі Волинського краєзнавчого музею функціонують: філіал – літературно-меморіальний музей Лесі Українки в с. Колодяжне Ковельського району та чотири відділи: Музей волинської ікони, Художній музей, Музей історії Луцького братства (м. Луцьк), меморіальний музей В'ячеслава Липинського в с. Затурці Локачинського району. Фондові колекції музею нараховують понад 135 тис. музейних предметів основного фонду і 125 тис. – науково-допоміжного, зокрема Качинський готський скарб срібних речей IV–V ст. н. е., Городищенський давньоруський скарб срібних прикрас IX–XI ст. (із с. Городище-2 Луцького р-ну), зібрання кахлів XVII–XIX ст., актові документи, рукописні книги та стародруки XVI–XVII ст., нумізматичну, етнографічну збірки. У музеї багата природничо-наукова колекція. Тут зберігається гербарій рослин із більш ніж 3 тис. листів, зібраний на Волині у 30-х рр. XX ст. польським ботаніком Стефаном Мацко. Краєзнавчі музеї організовано також у Маневичах (1967), Любомлі (1973), Рожищах (1977), Камені-Каширському (1980), Старій Вижівці (1992), Ківерцях (2009) (*Atlas of the history of culture of the Volyn oblast, 2008; Babarytska et al., 2007; Museum space of Volyn, 2021*) (рис. 1). У добудованому приміщенні краєзнавчого музею в смт Маневичі експонується унікальна пам'ятка стародавнього судноплавства XIII ст. – човен-моноксил довжиною 12,2 м, вагою 2,5 т, знайдений 27.08.2015 р. у р. Стир між сс. Копилля і Старосілля (урочище Гострий кут).

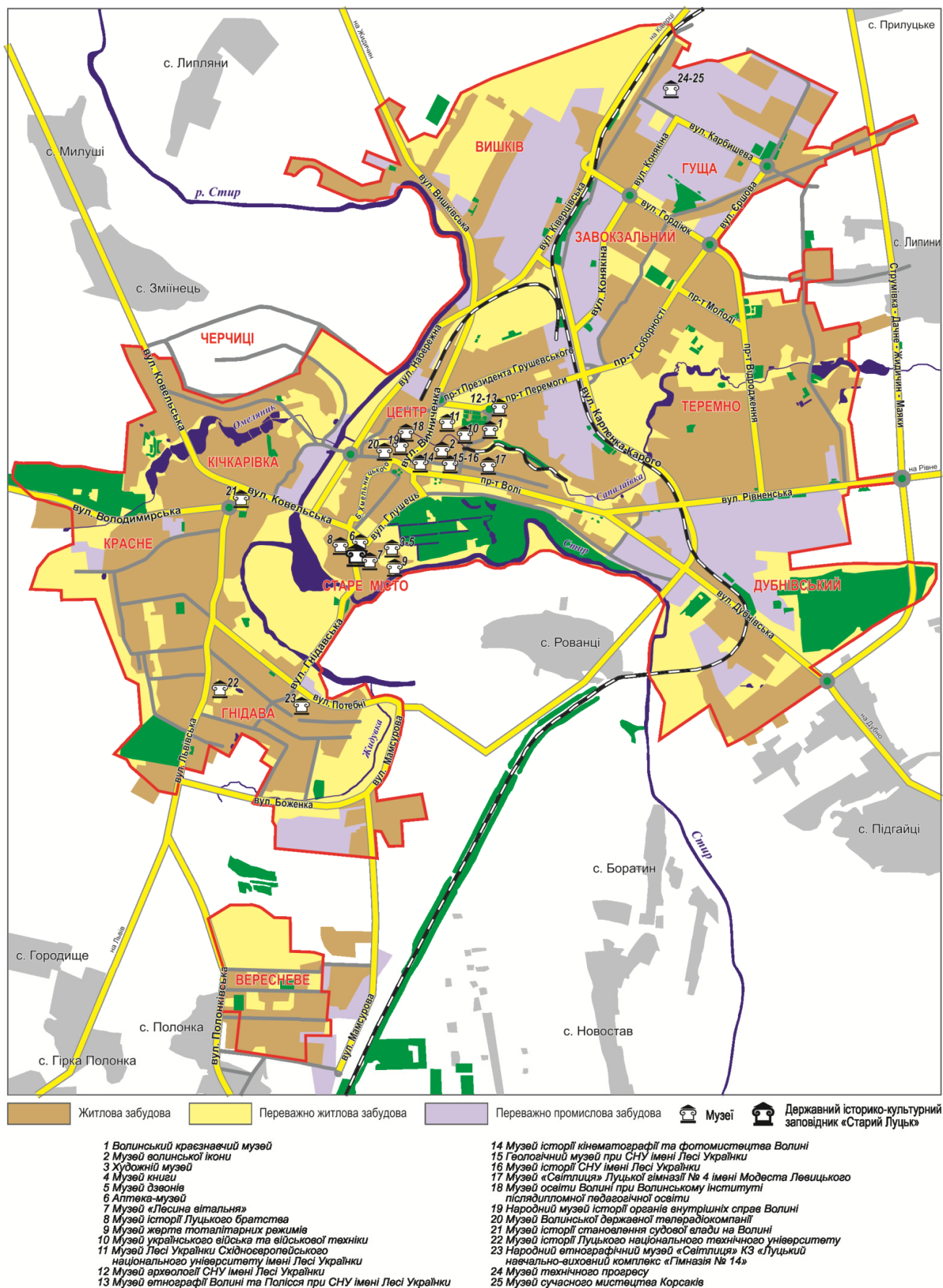

Рис. 2. Музейна мережа м. Луцька

(Укладено З. К. Карпук з використанням (Atlas of the history of culture of the Volyn oblast, 2008; Museum space of Volyn, 2021))

Меморіальні музеї Волині присвячені пам'яті її відомих політичних, державних і військових діячів, учених, письменників, композиторів, художників. Із Волинню пов'язане ім'я видатної української поетеси Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач). Родина Косачів переїхала до Луцька навесні 1879 р., коли батька Лесі Петра Антоновича згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ (лютий 1878 р.) перевели зі Звягеля (Новоград-Волинський) до Луцько-Дубенського з'їзду мирових посередників. Спочатку родина оселилася в помешканні на Замковому майдані, а потім у приватному одноповерховому будинку біля р. Стир. У Луцьку восьмилітня Леся написала свій перший вірш "Надія", коли її тітку Олену Косач вислали в Сибір. Пізніше, у 1890–1891 рр., Косачі жили в кам'яниці, у якій нині розмістилася адміністрація Державного історико-культурного заповідника "Старий Луцьк". З 1882 до 1907 р. (з деякими перервами) сім'я Косачів жила у с. Колодяжному в садибі, придбаній батьком П. А. Косачем 1868 р. Тут розпочалася активна художня творчість і видавнича діяльність матері Лесі Українки – письменниці, публіциста, етнографа Олени Пчілки. У Колодяжному побувало немало діячів вітчизняної культури: І. Франко, М. Лисенко, М. Старицький, М. Левицький тощо. Експозиція музею розміщена у двох меморіальних будинках, т. зв. "сірому" батьківському і "білому" Лесиному, та приміщенні літературного музею (спеціально побудованого під експозицію у 1980 р.), де зібрані документальні матеріали, експонати про життя і творчість Лесі Українки й інших членів родини Косачів. Площа музею становить 830 м², зокрема експозиційна – 471 м², фонди музею – близько 6 тис. музейних предметів. Твори Лесі Українки, написані на Волині, увійшли до скарбниці української та світової літератури. В області функціонує кілька музеїв відомої української поетеси: Колодяженський літературно-меморіальний музей Лесі Українки (1949), музей "Лісової пісні" в урочищі Нечимному (2004) і "Лесина вітальня" (2005, м. Луцьк).

У приміщенні сучасної музичної школи м. Устилуга Володимир-Волинського р-ну з 1990 р. (відреставрований у 2013 р.) працює музей видатного композитора, диригента й піаніста Ігоря Стравінського, що майже 20 років приїжджав і творив на Волині. Будинок створений за власним проєктом Стравінського 1907 р. та названий ним "Старою мизою". Саме тут композитор написав музику до балетів "Жар-птиця", "Петрушка", "Весна священна", всього майже 20 творів, які зробили його відомим і назавжди залишилися в історії світової музики.

Не менш відомим на Волині є відкритий 2011 р. у родинному будинку Липинських Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава Липинського – українського історика, публіциста, громадського й політичного діяча, головного ідеолога відновлення в Україні гетьманської форми правління. В'ячеслав Казимирович Липинський (1882–1931) у цій садибі народився і провів дитячі та юнацькі роки. Найфундаментальнішою його працею є монографія "Україна на переломі 1657–1659 рр. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст." (*Atlas of the history of culture of the Volyn oblast*, 2008). В'ячеславу Липинському належать слова: "Я хочу, щоб була Україна, щоб був український державний лад на моїй рідній землі, і знаю, що як не буде України, як не буде нашої Української Держави, то я і нащадки мої не зможемо на своїй землі по-людськи жити"

(Tronevych & Karlina, 2015). Останнім власником родинного маєтку в Затурцях (до 18 вересня 1939 р.) був Станіслав Липинський, молодший брат В'ячеслава. До початку Першої світової війни Станіслав Липинський, успішний агроном-селекціонер, займався селекцією сільськогосподарських культур, переважно елітних сортів пшениці ("Волинянка рання", "Затурецька біла") і картоплі ("Вольтман затурецький", "Парнасія"), що здобули у 30-х рр. XX ст. призові місця на сільськогосподарських виставках у Луцьку та Познані. У господарстві також вирощували елітних коней і тонкорунних овець.

У Човницькій ЗОШ І–ІІ ст. Ківерцівського району в 1987 р. було відкрито музей академіка АН УРСР Михайла Кравчука (1892–1944), українського математика, члена математичних товариств Франції, Німеччини, Італії, безпідставно репресованого 1938 р. Науковий доробок ученого – понад 180 праць з математичного аналізу, теорії диференціальних та інтегральних рівнянь, теорії ймовірностей і математичної статистики. М. Кравчук – співавтор першого тритомного словника української математичної термінології.

Музеї мистецтвознавчого профілю області зберігають, вивчають і пропагують видатні твори живопису, графіки, скульптури, ужиткового мистецтва й народної творчості. В обласному центрі функціонує "Естетичний трикутник Луцька", що об'єднує три музеї міста: Музей волинської ікони, Художній музей, Музей сучасного українського мистецтва Корсаків – від сакрального через ренесанс до сучасного.

У Музеї волинської ікони (1993), єдиного в Україні музею, що репрезентує самобутню регіональну школу волинського іконопису (близько 400 творів XVI–XVIII ст.), зберігається одна з найкращих в Україні та ближньому зарубіжжі колекція творів давнього сакрального мистецтва: ікони, релігійний живопис західноєвропейської традиції, царські врата, феретрони, хрести-розп'яття, скульптури. В експозиції музею представлені твори відомого українського іконописця XVII ст. Йова Кондзелевича. В окремій залі експонується святиня з тисячолітньою історією – Холмська Чудотворна ікона Богородиці – унікальна пам'ятка візантійського мистецтва константинопольського письма кінця XI ст. Наступним пунктом естетичного трикутника є Художній музей (картинна галерея) м. Луцька (1973), що розміщений на території замку Любарта у Шляхетському будинку XVIII ст., в експозиціях якого представлені твори європейського класичного мистецтва XVII – початку XX ст.: "Портрет Йоганна IV Ангальт-Цербста" Лукаса Кранаха-старшого, "Святий Ієронім" Х. Рібери, "Елізар і Ревека" Н. Пуссена, "Баталія" Б. Х. Куртуа, пейзаж А. Маньяско та портрети, натюрморти, пасторальні пейзажі, батальні сюжети Ф. Снейдерса, Ф. Лондоніо, А. Шеффера, Ф. К. Вінтерхальтера, Я. Матейка, Ю. Брандта. Більшість із експонатів належить до легендарної колекції магнатів Радзивілів, які проживали в Олицькому палаці. Мистецтво XIX ст.: портрети, пейзажі й сюжетно-тематичні полотна, представлені працями випускників Петербурзької академії мистецтв: А. Лазарчука (народився 15.01.1870 р. у с. Уховецьк, нині Ковельський р-н, Волинь), Р. Судковського, Л. Попова, В. Орловського. Серед творів XIX–XX ст. експонується також живопис одного з найвідоміших мариністів І. Айвазовського, українського живописця О. Лопухова, творчість якого

присвячена боротьбі українського народу проти безправ'я та пригноблення, української художниці-графіка О. Кульчицької. У музеї сучасного українського мистецтва Корсаків (2014) велика добірка мистецьких об'єктів молодих художників репрезентує актуальне українське мистецтво.

Унікальними є музеї Луцького замку. Серед них Музей книги (2005), книгозбірня якого – дар владики Варфоломія, архієпископа Рівненського та Острозького УПЦ, що репрезентує стародруки, найдавніший із яких – Службове Євангеліє (Львів, 1644); іншим раритетом є двотомний Требник Митрополита Петра Могили, виданий 1646 р. ще за життя митрополита. Єдиний в Україні Музей дзвонів (1985) представляє колекцію XVII – початку XX ст. В експозиції музею представлений один із найрідкісніших із часів Богдана Хмельницького дзвін 1647 р.

На початку XXI ст. (2002) музейну експозицію створено у найдавнішій діючій міській аптеці старого Луцька – одноповерховий будівлі із двоповерховими підвальними приміщеннями з циліндричними склепіннями (будівлю споруджено в кін. XVIII ст., із 1845 до 1939 р. належала родині фармацевтів Злоцьких). Старовинний інтер'єр аптеки: берестяні шафи, касовий апарат (1902), аптечний інвентар XV–XVII ст.: штофи, ступки для виготовлення ліків, флакони, мірні ваги; старовинні рецепти, підручники з фармацевтичної хімії, різні документи, музейна частина демонструє торгову залу й кабінет директора (*Museumspace of Volyn, 2021*).

Експозиції музеїв природознавчого профілю пропагують новітні досягнення природничих наук. До таких належать: геологічний музей Волинського національного університету імені Лесі Українки (1998), музей волинського лісу (2008), музей фауни (1978) Шацького лісового коледжу імені В. В. Сулька. У геологічному музеї ВНУ експонується колекція мінералів і гірських порід з Далекого Сходу, Примор'я, Центрального Сибіру, Середньої Азії, Кольського півострова, Уралу, Кавказу, України: Криму, Карпат, Волині, Донбасу, родовищ Українського кристалічного щита (галеніт, кіновар, пірит, кварц, агат, боксит, хроміт, гематит, корунд, кальцит, арагоніт, амазоніт, касітерит, топаз, лабрадорит, флюорит, берил, епідот, чароїт тощо) і палеонтологічні рештки та зразки сучасної фауни Червоного моря, центральної частини Індійського океану (25 видів черепашок, 15 видів коралів) (*Belskyi & Demchuk, 2000*).

Серед музейних закладів області чимало галузевих. Єдиний військовий музей у Західній Україні (філіал Центрального музею Збройних Сил України) – Волинський регіональний музей Українського війська та Військової техніки (на базі військового містечка № 38, нині № 69), створено за ініціативи громадської організації "Витоки" відповідно до наказу Міністра оборони України від 18.03.1999 р. В експозиціях музею – зразки військової техніки та озброєння: авіаційні комплекси, бронетанкова техніка, зенітно-ракетні комплекси, артилерійське озброєння, техніка служб забезпечення тилу Збройних Сил України та техніка військ зв'язку, обмундирування, прапори, нагороди, фото- і кінодокументи, карти, комплекти особистих речей і документів військових (рис. 3). Виставкові зали музею розділені за тематичними напрямками, у т. ч. "Військова історія Волині доби козаччини", "Волинь у війні 1812 р.", "Брусиловський прорив на Волині", "Волинь у Другій світовій війні", "Волиняни на захисті суверенітету, територіальної цілісності та недоторканно-

сті України". У м. Луцьку також функціонують музеї науково-технічного профілю: Волинської державної телерадіокомпанії (2011), технічного прогресу (2013), Волинської пошти (2011), історії кінематографії та фотомистецтва Волині (2012), історії становлення судової влади на Волині (2011), історії органів внутрішніх справ Волині (1981) тощо.

Державні історико-культурні заповідники "Старий Луцьк" (41 га; 1985) і "Стародавній Володимир" (14,5 га; 2001), комплекси пам'яток національного й місцевого значення, – осередки науково-дослідницької та просвітницької діяльності, рекреації та туризму. У межах історико-культурного заповідника "Старий Луцьк" під охороною держави перебувають 19 пам'яток архітектури національного значення: середньовічний Верхній замок кінця XIII ст. (В'їзна або Надбрамна вежа, кін. XIII ст.; вежа Свидригайла, XIV–XV ст.; Владича вежа, XIII–XV ст., замкові мури, кін. XIII–XV ст.; шляхетський будинок, 1789 р.; єпископський будинок, 1814 р.); монастир єзуїтів (костел Петра і Павла, келії монастиря, 1606–1610 рр.; дзвіниця, 1539 р.); Покровська церква, XIV ст.; Хрестовоздвиженська церква, 1619–1887 рр.; келії монастиря домініканців, 1752 р.; житлові будинки: Пузини XVI та XVI–XVII ст.; монастирі: василіан, 1647 р., бригіток, 1624 р., шариток, XV–XVII ст.; синагога, кін. XIV–1629 р.; оборонна башта з муром, XIV–XV ст., та 58 – місцевого. У центральній частині замку збереглися мури церкви Іоанна Богослова, XII ст. (над ними споруджено павільйон) – найдавнішої із відомих мурованих споруд міста, пам'ятки кам'яного зодчества домонгольських часів. Історико-культурний заповідник "Стародавній Володимир" об'єднує шість пам'яток національного значення: городище (земляні вали), X–XIV ст.; комплекс Успенського собору (Успенський собор (Мстиславів храм), 1160 р.; будинок із дзвіницею, 1494 р.; оборонні мури з брамами, XVI–XIX ст.); Василівська церква, XIII–XIV ст.; Миколаївська церква, 1723 р.; костел Анни та Іоакима, 1752 р.; Собор Різдва Христового (костел Послання Апостолів), 1766 р. та 19 – місцевого (*Atlas of the history of culture of the Volynoblast, 2008*).

Особливе значення університетських музеїв і музеїв при школах, середніх спеціальних закладах, що сприяють підвищенню ефективності навчального процесу, виконують історико-меморіальну та інші функції. У Волинському національному університеті організовані музеї: історії університету (2004), археології (1977), етнографії Волині та Полісся (2008), музей Лесі Українки (1985); у Луцькому національному технічному університеті – музей історії закладу (2013); при Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти діє музей освіти Волині (2000); у Шацькому лісовому коледжі – музей історії закладу (2005); музей "Світлиця" Луцької гімназії № 4 імені Модеста Левицького (2009), народний етнографічний музей "Світлиця" Луцького навчально-виховного комплексу "Гімназія № 14" (1978).

Багатий історико-культурний потенціал волинських музеїв стає дедалі доступнішим завдяки створеному Волинським краєзнавчим музеєм 2011 р. інтернет-порталу "Музейний простір Волині", що генерує інформацію про найважливіші події розвитку музейної справи області (проект зайняв III місце VII Всеукраїнської акції "Музейна подія року"), офіційні сайти та сторінки у соціальних мережах окремих музеїв для налагодження зворотного зв'язку з музейною аудиторією. На цих ресурсах подається інформація про музеї, історію його

створення, перелік існуючих експозицій, опис і зображення окремих артефактів, відеозаписи віртуальних екскурсій тощо. Офіційні сайти створені у музеї Волинської ікони, Художньому музеї, Колодяжненському літературно-меморіальному музеї імені Лесі Українки, Володимир-Волинському й Нововолинському народних історичних музеях, державних історико-культурних заповідниках, Волинському регіональному музеї українського війська та військової техніки, музеї технічного прогресу, музеї історії Луцького національного технічного університету, музеях Волинського національного університету. Інтернет-сторінками користуються музеї Шацького лісового коледжу, музей Волинської пошти, Любомльський краєзнавчий музей. Із 20.11.2020 р. в обласному краєзнавчому музеї діє ще одна інновація – музейний аудіогід експозицією відділу давньої, середньовічної та нової історії Волині.

Розмаїття музейних установ Волині та їхніх непересячених колекцій – це невід’ємна частина національного культурного простору. На сьогодні функціонує кілька туристичних маршрутів, у які включені музейні установи області. До таких, насамперед, належать маршрути: Луцький замок – підземелля під кафедральним костелом Петра і Павла – Старе місто, у якому передбачене відвідування музеїв: художнього, Волинської ікони, краєзнавчого, історії Луцького братства, сучасного мистецтва Корсаків; Луцьк – Затурці (меморіальний музей В’ячеслава Липинського) – Зимне (Святогірський Успенський Зимненський ставропігійний монастир) – Володимир-Волинський (пам’ятки історико-культурного заповідника "Стародавній Володимир") – Устилуг (музей Ігоря Стравінського); Луцьк – Жидичин (Свято-Миколаївський Жидичинський монастир) – Рокині (Рокинівський музей-скансен історії сільського господарства Волині) – Колодяжне (літературно-меморіальний музей Лесі Українки) – Ковель; Луцьк – Старий Чорториськ – Оконськ – Костюхівка – Маневичі (краєзнавчий музей, де експонується старовинний човен-довбанка) – Любешів – Сваловичі. Музей волинського лісу в урочищі Лопатень відвідують туристи одноденних піших маршрутів "З Богуславки до Лопатня", що пролягає насипною лісовою дорогою серед заболоченого лісу національного природного парку "Цуманська пушта", де на початку ХХ ст. функціонувала вузькоколійна залізниця, якою возили деревину в Цумань і Клевань, і "Від Кормина до Лопатня" північно-східною та центральною частинами НПП, в також дводенного маршруту: Луцьк – Воронів – Ківерці – Грем’яче – Богуславка – Лопатень – Журавичі – Омельне.

Проте потенціал музейних установ області набагато більший. Заклади музейної мережі мають сприяти розвитку культурно-пізнавального туризму області, туристичній популяризації місцевих музейних скарбів, давати соціально-економічний прибуток. Під час розробки стратегії організації цієї діяльності варто враховувати свої сильні позиції (значний історико-культурний потенціал, порівняно високий рівень освіти населення, транскордонне розташування, відсутність значних мовних бар’єрів із туристами сусідніх країн) та слабкі сторони (низький рівень туристичної інфраструктури в сільській місцевості, упровадження сучасних інформаційних технологій і залучення у діючі туристичні маршрути, слабка доступність туристичної інформації, відсутність значних транскордонних туристичних продуктів), наявні шанси

(потреба національного відродження, зміцнення транскордонних зв’язків, можливість іноземних інвестицій, фінансової підтримки, розроблення транскордонних туристичних продуктів, створення регіональними та місцевими органами управління сприятливих умов для розвитку підприємництва), ризику (недостатнє державне фінансування, слабка обізнаність про умови здійснення економічної діяльності, можлива втрата музейних установ у процесі децентралізації).

Висновки. Музейна мережа області є важливим складником формування туристично-рекреаційного потенціалу регіону, забезпечення його наукової, інформаційної, матеріально-технічної бази, ефективною формою організації дозвілля. Це важливі осередки популяризації української культури, мови, історії, внутрішній ресурс для реалізації освітніх і наукових програм, розвитку туризму, формування конкурентоспроможності регіону, окремих територіальних громад. На сьогодні вони потребують збереження, відповідного фінансування для реставрації експонатів, оновлення існуючих і створення нових експозицій, упровадження інноваційних технологій для розширення доступу туристів і рекреантів до музейних цінностей. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на вивчення перспектив активнішої інтеграції музейних установ області як об’єктів туристичних відвідувань у екскурсійні та туристично-рекреаційні маршрути регіонального, національного й міжнародного рівнів з метою розширення культурного впливу музеїв, інтенсифікації потоку відвідувачів, активізації співпраці з різними адміністративними й підприємницькими структурами краю, пошук ефективних інвесторів і управлінців.

References

1. Atlas istorii kultury Volynskoi oblasti, 2008. [Atlas of the history of culture of the Volyn oblast]. Lutsk: Ed.-ed. from., Tower, Volyn. (In Ukrainian).
2. Babarytska, V., Korotkova, A., Malynovska, O., (2007). Ekskursioznavstvo i muzeiznavstvo: navch. posib. [Excursion studies and museum studies: a textbook]. Kyiv: Alterpress. (In Ukrainian).
3. Bauer, Jonei Eger, Lisboa Sohn, Ana Paula, Santucci de Oliveira, Bruno, (2019). Turismo cultural: um estudo sobre museus e internet. Tur., Visão e Ação. (21/3), p. 291–308. Removed from DOI: 10.14210/rtva.v21n3.p291-308
4. Belikova, M., (2015). Zaprovdzhennia innovatsiinykh tekhnolohii v muzeiakh Ukrainy Naukovi pratsi istorichnoho fakultetu. [Introduction of innovative technologies in museums of Ukraine. Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University, (43), 326–330]. Removed from http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/43/66.pdf (In Ukrainian).
5. Belikova, M., Hres-Evreinova S., (2013). Innovatsii v muzeinii praktytsi Ukrainy ta svitu :dosvid ta problemy zaprovadzhennia. [Innovations in the museum practice of Ukraine and the world: experience and problems of implementation. Current issues, current status and prospects of the tourism industry in Ukraine and Poland: materials of VII International scientific-practical conf. In Zhytomyr: (p. 149–151)]. ZF KIBIT Publishing House (In Ukrainian).
6. Belskyi, H., Demchuk, V., (2000). Charivne tsarstvo mineraliv: opys kolektsii heolohichnoho muzeiu Volynskoho derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrainky. [The Magic Kingdom of Minerals: a description of the collection of the Geological Museum of Volyn State University Lesya Ukrainka]. Lutsk: Initial; Ed.-ed. dept. Tower Volyn. state un-tu them. Lesya Ukrainka. (In Ukrainian).
7. Bilio, Lubomyr, (2016). Transformatsiia muzeinoi merezhi Volynskoi oblasti v 1991–2016 rr. [Transformation of the museum network of the Volyn region in 1991–2016]. Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University. Museum Studies. Monument Studies. Ethnography (13), 127–132. (In Ukrainian).
8. Bondarenko, H., (2004). Muzeine budivnytstvo Volynskoi oblasti vid 1939 r.: istoriko-kraieznachnyi aspekt. [Museum construction of the Volyn region from 1939: historical and local lore aspect]. Volyn Museum. History and modernity : science. zb. (3), 14–20. (In Ukrainian).

9. Cerquetti, M., Montella, M., (2015). Museum networks and sustainable tourism management. The case study of Marche region's museums (Italy). *Enlightening Tourism. A Pathmaking Journal*, (5/1), p. 100–125.
10. Derzhavna strategiiia rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky. "Rozvytok ta yednist, oriietovani na liudynu". [State strategy of regional development for 2021–2027. "Human-centered development and unity"]. Removed from URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvytku/> (In Ukrainian).
11. Horishevskiy, P., Kovaliv, M., Melnyk, V., Oryshko S., (2005). *Osnovy muzeiznavstva, marketynhu ta reklamno-informatsiinoi diialnosti muzeiv: navch. Posibn.* [Fundamentals of museum studies, marketing and advertising and information activities of museums: textbook]. Manual. Ivano-Frankivsk: Plai. (In Ukrainian).
12. Kalchenko, Yu., Nadolska, V., (2012). Rozbudova muzeinytstva na Volyni za roky nezalezhnosti Ukrainy. [Development of museum work in Volyn during the years of independence of Ukraine]. *Volyn Museum Bulletin*, (3), p. 34–38. (In Ukrainian).
13. Kliuchko, Yu., (2012). Diialnist muzeiv u konteksti rozvytku kulturnoho turizmu. *Turyzm Hutsulshchyny*. [Activities of museums in the context of cultural tourism]. Hutsul tourism. Removed from <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/315-kluchko-ju-m-dijalnist-muzeiv-u-konteksti-rozvytuku-kulturnogo-turizmu.html>. (In Ukrainian).
14. Kovalchuk, E., (2012). Muzei u suchasnomu sviti: rozrobka naukovo kontseptsii. [Museums in the modern world: the development of a scientific concept]. *Volyn Museum Bulletin: Science. zb.* (3), p. 17–22. (In Ukrainian).
15. Lord, B., Lord, H., (2002). *Menedzhment v muzeinomu dele.* [Management in the museum business]. Moscow: Lohos. (In Russian).
16. Mankovska, R., (2013). Novitni tekhnologii u formuvanni suchasnoho muzeinoho prostoru. [The latest technologies in the formation of modern museum space]. *Questions of the history of science and technology*. (2), p. 78–80. Removed from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pint_2013_2_12. (In Ukrainian).
17. Matt, H., Loderer, Yu., Flatz, T., (2009). *Kultura i hroshi: muzei i pidpriiemnytska diialnist.* [Culture and money: museum and business]. Kyiv. (In Ukrainian).
18. Muzeinyi prostir Volyni, 2021. [Museum space of Volyn]. Removed from: http://volyn-museum.com.ua/index/kortelskij_istorichnij_muzej/0-33 (In Ukrainian).
19. Ohienko, I., (2007). *Istoriia ukrainskoho drukarstva.* [History of Ukrainian printing]. K. Our culture and science. (In Ukrainian).
20. Pavlovska T., Chabanchuk M., (2015). Muzei pry zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh Volynskoi oblasti; khorolohichnyi ta khronolohichnyi

aspekty. [Museums at secondary schools of Volyn region; chorological and chronologial aspects / Geography and tourism. (34), p. 200–213. Removed from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2015_34_23. (In Ukrainian).

21. Perederii, I., Bilan, N., (2018). Suchasna muzeina komunikatsiia v Ukraini ta sviti: stan i perspektyvy rozvytku. [Modern museum communication in Ukraine and the world: state and prospects of development]. *Library Science. Documentation. Informology*. (2), p. 72–79. Removed from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2018_2_12 (In Ukrainian).

22. Petrova, I., (2005). *Dozvillia v zarubizhnykh krainakh.* [Leisure in foreign countries]. Condor. (In Ukrainian).

23. Piasetskyi, V., Mandziuk, F., (2005). *Vulytsi i maidany Lutska: ist.-kraiezn. Dovidnyk.* Lutsk. [Streets and squares of Lutsk: Historical and local lore guide]. Lutsk: Volyn Regional Printing House. (In Ukrainian).

24. Rutynskiy, M., Stetsiuk, O., (2008). *Muzeiznavstvo: navch. posib.* [Museum Studies: a textbook]. Kyiv : Znannia. (In Ukrainian).

25. Tronevych, P., Karlina, O., (2015). *Prohulianka Volynniu ta Lutskom.* [A walk through Volyn and Lutsk: popular science publication]. Kyiv : Baltiya-Druk LLC. (In Ukrainian).

26. Vaidaher, F., (2005). *Zahalna muzeolohiia: posibnyk.* [General Museology: a textbook]. Lviv: Chronicle. (In Ukrainian).

27. Yerko, I., (2013). *Osnovni napriamy vdoskonalennia rozvytku ta vykorystannia turystychnoi infrastruktury Volynskoi oblasti.* [The main directions of improving the development and use of tourist infrastructure of the Volyn Oblast]. *Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka East European National University. Series: Geographical Sciences*. (6 (255)), p. 179–183. (In Ukrainian).

28. Yerko, I., Savych, K., (2016). *Suchasnyi stan turystychnoi diialnosti Volynskoi oblasti.* [The current state of tourism in the Volyn region. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju: zbiór artykułów naukowych konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (p. 84–87). 30.01.2017 – 31.01.2017. – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. "Diamond trading tour". (In Ukrainian).

29. Zakon Ukrainy "Pro muzei ta muzeinu spravu" (№ 249/95 VR vid 29.06.1995 r.), 1995. [On Museums and Museum Affairs (Law of Ukraine)] № 249/95 Removed from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>. (In Ukrainian).

Надійшла до редколегії 02.07.21

Z. Karpuk, PhD Geography, Associate Professor,
O. Antipyuk, eng. II cat.,
R. Kacharovskiy, eng. II cat.
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

HISTORICAL AND CULTURAL POTENTIAL OF MUSEUM NETWORK IN DEVELOPMENT OF TOURIST-RECREATIONAL COMPLEX OF VOLYN OBLAST

The purpose of the article is to clarify the historical and cultural potential of museum institutions in Lutsk and oblast and the possibility of its use for educational and scientific programs, development of cultural and cognitive tourism, establishing their importance for preservation, study, exhibition, promotion of material and spiritual heritage – primary sources related to the development of nature and population of the oblast. Disclosure of the content of museum institutions as a socio-cultural phenomenon, an effective form of knowledge of the past and present, and their promotion as a kind of business card of the Volyn Oblast: complexes of monuments of national and local importance – historical and cultural reserves "Old Lutsk", "Ancient Volodymyr"; the only institution in Ukraine that represents the original regional school of Volyn icon painting – the Museum of the Volyn Icon, which exhibits a shrine with a thousand-year history Kholm Miraculous Icon of the Mother of God; the first museum in Ukraine dedicated to a separate fraternal association of the XVII century – Museum of the History of the Lutsk Brotherhood; memorial museums of prominent cultural and scientific figures who lived and worked in Volyn: writer Lesya Ukrainka, public and political figure Viacheslav Lypynskyi, composer, conductor and pianist Ihor Stravinskyi, Ukrainian mathematician Mykhailo Kravchuk, and many others.

Method. The following research methods are used in the work: system approach, comparative-geographical analysis – to establish the peculiarities of the territorial organization of the museum network of the oblast and the oblast center, historical – to study the history of museum institutions of the oblast and cartographic modeling.

Results. The potential opportunities of museum institutions of the Volyn Oblast to optimize the functioning of the tourist and recreational complex of the oblast, providing educational, cognitive, cultural, informative requests of residents of the oblast and its visitors. Maps of the network of museums of the oblast center and oblast itself have been developed, indicating their profile depending on the content of funds, public purpose, purpose of activity. The state of introduction of modern information technologies and marketing principles in the activity of museum institutions of the oblast is established. The expediency of active involvement of museum institutions in tourist routes of oblast, regional and national importance in order to promote existing museum values, improve the financial situation of museums and united territorial communities within which they are located, creating conditions for greater involvement of residents in the restoration and protection of its cultural and historical environment.

The scientific novelty of the study is that a comprehensive description of the existing museum networks of the oblast and the oblast center, identified the level of implementation of modern information technology for regular communication with potential audiences, clarified the level of involvement of museum institutions in existing tourist routes and analyzed potential opportunities for development. cultural and cognitive tourism, the schemes of spatial arrangement of museum establishments of the oblast developed by the authors are given.

Practical significance. The results of the study can be used to justify programs for the development of tourism and recreation at the oblast level, oblast center, united territorial communities, educational institutions in the teaching of disciplines related to excursions, tourism and recreational activities.

Keywords: museum, museum fund, museum collection, museum exposition, communication, historical and cultural heritage, Volyn Oblast.

З. Карпюк, канд. геогр. наук, доц.,

О. Антипюк, инж. II кат.,

Р. Качаровский, инж. II кат.

Волынский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, Украина

ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ МУЗЕЙНОЙ СЕТИ В РАЗВИТИИ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

Подробно проанализирована типология, историко-культурный потенциал музейных учреждений г. Луцка и Волынской области и возможности его использования с целью реализации образовательных и научных программ, развития культурно-познавательного туризма. Картографически отображено распространение в регионе музейных учреждений разного профиля, подана краткая характеристика самых известных из них, которые являются своеобразными визитками волынского края: историко-культурных заповедников "Старый Луцк", "Древний Владимир", единственного в Украине учреждения, которое репрезентирует самобытную школу волынской иконописи – музея Волынской иконы, где экспонируется святыня с тысячелетней историей – Холмская Чудотворная икона Богородицы, военного музея в Западной Украине – Волынского регионального музея Украинского войска и Военной техники, мемориальных музеев писательницы Леси Украинки, общественного и политического деятеля Вячеслава Липинского, композитора, дирижера и пианиста Игоря Стравинского, известного математика Михаила Кравчука и многих других. Определен уровень внедрения современных информационных технологий в деятельность музейных учреждений области для обеспечения доступности к музейным фондам, реализации социокультурного потенциала, расширения спектра музейных услуг, организации взаимовыгодного партнерства с туристскими фирмами. Обоснована необходимость дальнейших исследований музейных учреждений как важных составляющих сохранения и популяризации историко-культурного наследия, удовлетворения познавательно-рекреационных потребностей и формирования рекреационно-туристической привлекательности региона. Научно аргументирована целесообразность активного привлечения музейных учреждений Волынской области в туристические маршруты областного, регионального и национального значения с целью популяризации имеющихся музейных ценностей, улучшения финансового состояния самих музеев и территориальных объединений, в пределах которых они функционируют. Доказано, что для эффективного функционирования музейные учреждения области и областного центра требуют сохранения, соответствующего финансирования, обновления существующих и создания новых экспозиций, использования новых форм подачи экспозиций, технических инноваций, внедрения принципов современного маркетинга и организации взаимовыгодного сотрудничества с туристическими организациями для нормализации активной коммуникации с потенциальной аудиторией.

Ключевые слова: историко-культурный ресурс, туристско-рекреационный потенциал, культурно-познавательный туризм, музей, музейный фонд, музейная экспозиция, Волынская область.